

UPPHOVSRÄTT

1

Upphovsrätt

Internationella konventioner

Bernkonventionen (1886)

Världskonventionen om upphovsrätt (1952)

Romkonventionen om skydd för utövande konstnärer, framställare av fonogram samt radioföretag (1961)

Fonogramkonventionen (1971)

Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights including Trade in Counterfeit Goods, TRIPs (1995)

WIPO Copyright Treaty (1996)

WIPO Performances and Phonograms Treaty (1996)

2

Upphovsrätt

EU-rätt

- Direktiv 2006/116/EG om harmonisering av skyddstiden för upphovsrätt och vissa närstående rättigheter (ersätter direktiv 93/98/EEG)
- Direktiv 2006/115/EG om uthyrnings- och utlåningsrättigheter och vissa upphovsrätten närstående rättigheter inom det immaterialrättsliga området (ersätter direktiv 92/100/EEG)
- Direktiv 2001/29/EG om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället (InfoSoc)
- Direktiv 93/83/EEG om samordning av vissa bestämmelser om upphovsrätt och närstående rättigheter avseende satellitsändningar och vidaresändning via kabel
- Direktiv 96/9/EG rättsligt skydd för databaser
- Direktiv 91/250/EEG om rättsligt skydd för datorprogram (numera 2009/24/EG)₃

Upphovsrätt

Svensk lag
Lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

Upphovsrättsförordning (1993:1212)
Internationell upphovsrättsförordning (1994:193)

4

Upphovsrätt

Skydd för
Litterära och konstnärliga verk (1 §)
Närstående rättigheter (5 kap.)

Undantag för
Författningar, beslut av myndighet o. liknande (9 §)

Skydd ges bara åt
Utformningen av idé/fakta (konkret form)

Skyddet omfattar således inte
Idé
Fakta
Arbetsmetoder, manér, stildrag

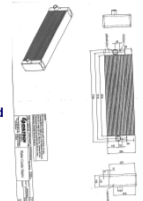
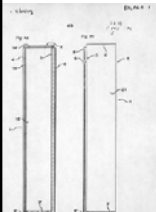
5

Apan Peter i Borås
Djurpark, alias Pierre
Brassau

Upphovsrätt

Förutsättningar
Människa ("den som skapat verket", 1 §)
Verkshöjd = viss kreativ nivå, originellt
Automatiskt skydd! ©

Exempel på verk (1 §)

LITTERÄRA VERK

Skönlitteratur

- romaner
- poesi
- biografier
- sagor
- brev
- sångtexter

Beskrivande framställningar

- facklitteratur
- undervisningsmaterial
- forskningsavhandlingar
- uppslagsverk
- bruksanvisningar
- kartor
- protokoll
- promemior
- tidningsartiklar
- intervjuer
- reklamtexter

Datorprogram

Databaser

KONSTNÄRLIGA VERK

Konstverk

- målningar
- teckningar och skisser
- grafik
- skulpturer
- fotografier
- textilkonst
- möbler
- smycken och kläder
- byggnader

Musik

Film

- långfilmer
- såpoperor
- dokumentärer
- reklamfilmer

Sceniska verk

- skådespel
- operetter
- krogshower
- musikgalor

Stockholms universitet

Brukskonst

Skulptur?

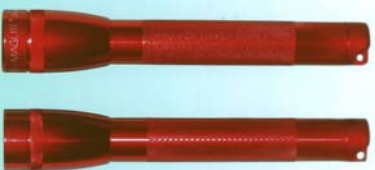
Stockholms universitet

8

Brukskonst - NJA 2009 s. 159 (Mini Maglite)

Ficklampa ansågs vara skyddad av upphovsrätten som alster av *brukskonst*.

Domstolen konstaterade att Mini Maglite-lampans formgivning distinkt höjer sig över att vara banal eller trivial och att den inte utgör ett resultat av en rutinmässig arbetsinsats. Lampa får anses vara ett uttryck för sådan originalitet och individualitet som förtjänar upphovsrättsligt skydd.

Stockholms universitet

9

Av Sanna Wolk

3

Närstående rättigheter (5 kap.)

Utövande konstnärer (artister, musiker, skådespelare)

Produktionsbolag (ljud, film, radio, tv)

Fotobildsframställare (jfr fotografier som är verk)

samt,

Katalogskyddet (skydd för databaser som inte är originella)

10

Upphovsrätt

Skyddstider

70 år efter upphovsmannens död (43 §)

50 år för utövande konstnärer (45 §)

50 år för producenträttigheter (46-48 §§)

50 år för fotografier som inte uppnår verkshöjd (49 a §)

15 år för kataloger (49 §)

Undantag: Fotografier tagna före den 1 januari 1969 skyddas inte av upphovsrätten!

11

Olika skapandesituationer

Verk (1 §)

Andrahandsverk (4 § 1 st)
Beroende av rätten till originalverket t.ex. översättningar och bearbetningar. Fråga om rättshavare i flera led.
Jfr 4 § 2 st – verk skapade i "fri anslutning" till existerande verk = nytt självständigt verk

Gemensamt verk (6 §)
Går det att särskilja?
Nej = allas samtycke
Ja = får använda "sin" del

Samlingsverk (5 §, jfr 49 §)
Beroende av rätten till originalverken.
Kan vara rättshavare i flera led

12

Jonas Lemberg

Syndaboken, Markus Anderson

Stockholms universitet

Andrahandsverk:
Ett nytt självständigt verk
eller plagiat?

13

Delar av ett verk

Stockholms universitet

Delar av verket kan också ha verkshöjd!

Minigräns? T.ex. 4 takter musik ok?

Nej – en skräddare från en av Povel Ramels knapp-upp
revyer. Tillstånd krävs också för kortare avsnitt eftersom
upphovsrätten i grunden inte baserar sig på hur mycket
man använder, utan på originaliteten (verkshöjden).

Verk i collage, montage eller dylikt – också bedömas om
delen har verkshöjd.

14

Upphovsrätt

Stockholms universitet

Upphovsrättens förfoganden

Ekonomisk rätt (2 §)

Ideell rätt (3 §)

15

Upphovsrätt

Ekonomisk rätt (2 §)

1. Framställa exemplar
(Inskränkningar 11, 11 a, 12, 16, 20 a, 23, 24, 42 b-d § §)

Direkt
Indirekt

Tillfällig
Permanent

2. Tillgängliggörande för allmänheten
(Inskränkningar 16, 19, 20, 20 a, 21, 23 § §)

Överföring till
allmänheten

Offentligt
framförande

Offentlig
visning

Spridning av
exemplar

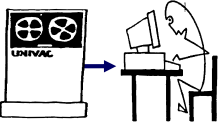
3. Lovlig förlaga

Fysiska ↗

2 § 3 st. URL – Tillgängliggörande för allmänheten

1. Överföring till allmänheten

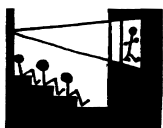
Detta sker när verket på trådbunden eller trådlös väg görs tillgängligt för allmänheten från en annan plats än den där allmänheten kan ta del av verket.

Överföring till allmänheten innefattar överföring som sker på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till verket från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer

2 § 3 st. URL Tillgängliggörande för allmänheten

2. Offentligt framförande

1.
2.

Offentligt framförande innefattar endast sådana fall då verket görs tillgängligt för allmänheten med (1) eller utan (2) användning av ett tekniskt hjälpmedel på samma plats som den där allmänheten kan ta del av verket.

Överföring eller framförande (prop. 2004/05:110 s. 73)?

Om servern och datorn i nätverket finns i samma lokal eller i olika rum inom en och samma avgränsade byggnad, kan det inte anses ha skett en överföring.

En helhetsbedömning skall göras. Relevanta faktorer borde vara:

- Är det en och samma avgränsade byggnad,
- Vilket är avståndet mellan den punkt från vilken tillgängliggörandet sker och den punkt där allmänheten kan ta del av verken
- Disponeras den punkt från vilken tillgängliggörandet sker och den punkt där verken kan tas emot av samma fysiska eller juridiska person.

Är det fråga om olika lägenheter, borde förfogandet bedömas som en distansöverföring.

När det gäller situationen att en server och en dator finns i lokaler långt ifrån varandra, torde det inte råda någon tvekan om att det blir fråga om olika platser och därmed en överföring.

2 § 3 st. URL – Tillgängliggörande för allmänheten

3. Offentlig visning

Offentlig visning innefattar endast sådana fall då ett exemplar av ett verk görs tillgängligt för allmänheten utan användning av ett tekniskt hjälpmedel på samma plats som den där allmänheten kan ta del av exemplaret. Om ett tekniskt hjälpmedel används är det i stället ett offentligt framförande.

2 § 3 st. URL – Tillgängliggörande för allmänheten

4. Spridning av exemplar

När exemplar (fysiska) av verket bjuds ut till försäljning, uthyrning eller utlåning eller annars sprids till allmänheten.

19 § URL – Konsumtion

När ett exemplar av ett verk med upphovsmannens samtycke har överlåtits inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, får exemplaret spridas vidare.

Första stycket ger inte rätt att tillhandahålla allmänheten

1. exemplar av verk, utom byggnader och brukskonst, genom uthyrning eller andra jämförbara rättshandlingar, eller
2. exemplar av datorprogram i maskinläsbar form eller filmverk genom utlåning.

Ekonomisk rätt? NJA 2002 s. 176

Stockholms universitet

Musikaliska verk

Frågan var om en melodi, som utgjort ett upprepat och avgränsat inslag i en komposition på populärmusikens område, varit skyddad enligt upphovsrätten samt om senare melodi utgjorde intrång i den först melodin.

"Tala om vart du skall resa" av Landslaget 1973 har den verkshöjd?

"Vill du bli min fru" av Drängarna 1995 är den lik?

- Båda framförs på fiol
- Olika tempon och något skild harmonik
- Något olika karaktärer
- Dock, vid en helhetsbedömning får anses vara samma verk

24

Upphovsrätt

Ideell rätt (3 §)

- 1. Respekträtt
- 2. Namngivelsesrätt

25

Ideell rätt? NJA 1974 s. 94

Av Gunilla Hydning

Ideell rätt? NJA 1979 s. 352

Av Sanna Wolk

NJA 1979 s. 352 (Max Walters?)

HovR:n finner det uppenbart att Svanbergs storhet som konstnär inte föringats genom Erikssons förfarande med reproduktionerna. Hans konstnärliga anseende kan därför inte anses ha utsatts för sådan kränkning som avses i 3 § 2 st upphovsrättslagen. Huruvida Svanbergs medborgerliga anseende kränkts genom Erikssons åtgärder är inte föremål för prövning i målet. Ej heller kan Erikssons förfarande efter en *objektiv måttstock* anses innefatta ett angrepp på Svanbergs personlighet såsom denna kommit till uttryck i verket. En sådan kränkning av Svanbergs konstnärliga egenart som avses i nyssnämnda lagrum föreligger därför inte.

Ideell rätt - reklamavbrott kränkning?

Högsta domstolen 2008-03-18

Har Vilgot Sjömans ("Alfred") och Claes Erikssons ("Hajen som visste för mycket") ideella rätt kränkts?

Visning i reklamfinansierad TV är i sig inte främmande form eller kränkande sammanhang

Ändring?

Reklamavbrotten innebär en ändring av filmverken

- Ej kränkande för upphovsmännens anseende
- Men kränkande för upphovsmannens egenart

Eftergift?

Oemotsagd uppgift att endast information om reklam mellan programmen

Ej berörs av parterna annat än att rätt förelåg att visa i TV, inkl TV4

Oaktsamt?

TV4 ej okunnig om inställningen till reklamavbrott

Kränkning av ideella rätten (respekträtten) enligt 3 § 2 st.

29

Exempel på inskränkningar (2 kap.)

Obs! Endast från 2 § om "laglig förlaga"
Inskränkter i princip inte 3 §

----- "Fri användning" -----

- Privat bruk (ej hela böcker!)
- Tillfälliga digitala exemplar (kopior)
- Citat av text
- Citat av bilder (kritiska/vetenskapliga sammanhang)
- Byggnader och bruksföremål
- Konstverk utomhus eller oväsentlig del av eller i bakgrund på film, tv och på bild

----- "Avtals- och tvångslicenser" -----

- Information om dagshändelser (reportagerätten)
- Offentliga debatter
- Undervisningsområdet
- Bibliotek och arkiv

30

Inskränkningar i ensamrätten

- Fåtal exemplar för personligt bruk (12 §)
- Kopiering i arkiv och bibliotek (16 §)
- Skolantologier (18 §)
- Verk åt personer med funktionshinder (17 §)
- Framföranden i undervisning och gudstjänst (21 §)
- Citat i enlighet med god sed (22 §)
- Återgivning av konstverk i vetenskapligt eller kritiskt syfte (23 §)
- Byggnader och konstverk på allmän plats utomhus (24 §)
- Konstverk som ingår i en film, ett TV-program eller en bild (20 a §)
- Verk som syns eller hörs under en dagshändelse (25 §)
- Användning av verk inför myndigheter (26 §)
- Visning av överlåtna exemplar (20 §)
- Datorprogram (26 g-h § §)
- Spridning av exemplar (19 §)

Inskränkning? NJA 2010 s. 135

Skärmdump
Frågan om en skärmdump av en webbsida. Som innehöll 2 fotografier, var ett intrång i fotografens rätt.

- Skärmdumpen gjordes om till en tumnagelbild och las upp på sidtillverkarens webbplats i reklamsyfte (referensjobb).
- Fotografier skyddas av 1 och/eller 49 a § URL.
- Skulle intrånget bedömas i förhållande till hela webbplatsen eller skärmdumpen?
 - I förhållande till dumpen.
- Var inskränkningen i 20 a § URL tillämplig?
 - Nej, inte en oväsentlig del eller i bakgrunden.

Både otillåten exemplarframställning och otillåtet tillgängliggörande för allmänheten

32

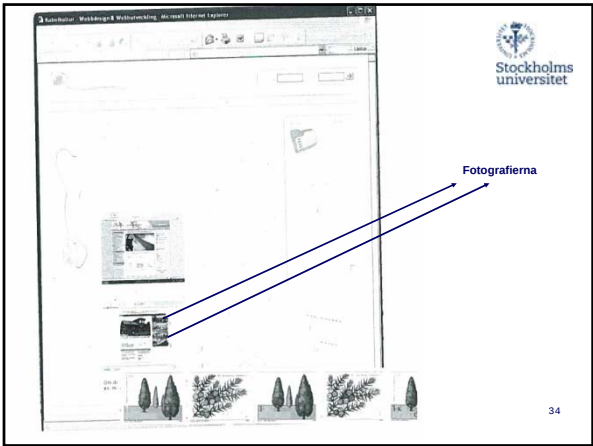

Webbsidan som gjordes till en miniatyrbild/ tumnagelbild

Fotografierna

33

Intrång? Sth TR T-9013/04 2006-04-11

"Ta mig till havet och gör mig till kung"
Av Peter Lundblad

Verkshöjd?
Överraskande och originellt sammansatta ord

Intrång?
Påfallande lika
Avsaknad av bevisning om oberoende dubbelskapande

Kränkning av ideell rätt?
Värnad mot utnyttjande i reklam

Ta mig till havet,
vi gör dig till kung.

Intrång? NJA 2005 s. 905

I radioprogrammet Pippiroll i P3 sändes under år 2002 inslaget "En vanlig dag med danska Alfons". Det fanns under nio månader även tillgängligt på Sveriges Radios webbsida. I inslaget blandades original uppläsningar av olika Alfons böcker av Gunilla Bergström med repliker ur den danska filmen "Pusher" som utspelas i kriminell miljö.

SATIR-UNDANTAGET

Satirer och parodier hamnar under 4 § URL. De anses vara självständiga upphovsrättsliga verk och hamnar utanför originalverket = ej kränkning av annans upphovsrätt! Det eftersom parodin/satiren m.m. Är ett för förebilden helt främmande syfte. (Se även NJA 1975 s. 679).

Bedömning

Tillåtet att som satir göra om den glada och snälla barnboksfiguren Alfons Åberg till en dansk knarkhandlare eftersom det är ett kränkande sammanhang för Alfons, inte för Gunilla.

37

Intrång?

Sanktioner

Ett upphovsrättsligt intrång utlöser en rad sanktioner:

- förbud
- ekonomisk ersättning
- skadestånd
- beslag, förstörelse m.m.
- straff (böter, fängelse)
- publicering

Sanktionernas kraft beror både av vad och hur verket har utnyttjats; uppsåtligt, oaktsamt?

Straff bara om uppsåt eller grovt oaktsamhet. Vet inte att ett verk är olagligt kopierat, och inte haft anledning att misstänka det = inte straffad eller skadeståndsskyldig.

Skälig ersättning för utnyttjandet skall alltid utgå!

39

Sanktioner

Intrångssituationer (bedömning):

- Skydd mot oauktoriserad exemplarframställning
- Skydd mot oauktoriserat offentliggörande
- Likhetsbedömning - helhetsbedömning
- Bevisfrågor
- Skydd av den ideella rätten

40

Sanktioner

Rätt till information

"IPRED": informationsföreläggande

- Domstolsbeslut att Internetleverantör ska ge rättshavaren information om den abonnent som använt visst IP-nummer

Kriterier

- Sannolika skäl
- Intrång av viss omfattning (stor skada): omfattande nedladdning och all uppladdning

41

Skydd för tekniska spärrar (kap 6)

I upphovsrättslagen finns numera ett skydd som rör tekniska åtgärder.

Förbjudet att

- Kringgående effektiva tekniska åtgärder
- Befatta med hjälpmedel, t.ex. datorprogram, som kan användas för kringgående

En teknisk åtgärd får inte vara alltför enkelt utformad!

Privat bruk

- Spela i alla apparater (dock undantag för MP3-spelare eftersom kopiering)

42

Överlåtelse av upphovsrätt

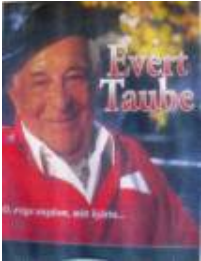
Uppdragstagare (27-28 § §)
I upphovsrätten gäller strikt avtalstolkning, den s.k. specifikationsprincipen

Arbetstagare (27-28 samt 40 a § §)

43

Överlåtelse av upphovsrätt

NJA 2010 s 559; G.N. /J. Åhléns

G.N. överlämnande Evert Taube-bilder till EMI på 1960-talet

EMI använde en av bilderna på skivalbumet "O eviga ungdom..."

Ny utgåva på CD-skiva 2003 med samma fotografi

Vad är avtalat?

44

Anställdas upphovsrätt

Verk och personlighetsanknutna närstående

- Inom arbetsgivarens verksamhetsområde och för dennas normala verksamhet får arbetsgivaren förfoga över arbetstagares verk som kommit till inom arbetsuppgifterna eller efter arbetsgivarens särskilda instruktioner
- Arbetsgivarens förfoganden gäller för sådana ändamål som kan förutses när verket kom till

Begränsad nyttjanderätt; beakta den ideella rätten

Datorprogram med förberedande designmaterial (40 a § URL)
"Upphovsrätten till ett datorprogram, som skapas av en arbetstagare som ett led i hans arbetsuppgifter eller efter instruktioner av arbetsgivaren, övergår till arbetsgivaren, såvida inte något annat har avtalats."

Ensamrätt; övergång av både ekonomisk och ideell rätt

Producenträttigheter
Uppkommer hos juridisk eller fysisk person
Ensamrätt

45

Anställdas upphovsrätt

Utvävande konstnärer, AD 2002 nr 87

AD prövade om anställda musiker genom sina avtal hade på arbetsgivaren överlåtit vissa av sina närstående rättigheter enligt 45 § URL. De avseende upptagning, spridning och offentliggörande av en videoinspelning av ett framträdande där musikerna medverkade.

Sommaren år 1999 deltog Marinens Musikkår tillsammans med andra orkestrar vid Ystad International Military Tattoo. Samtliga medverkande orkestrars framföranden spelades in och sammanställdes till en videofilm som framställdes i 2 000 ex. som sedan av arbetsgivaren dels såldes för 150 kr/st., dels gavs bort i marknadsföringssyfte. Musikerna fick inte möjlighet att kvalitetsgranska videoinspelningen och erhöll inte någon särskild ersättning för inspelningen.

- Förvärv av de närstående rättigheterna om videoinspelningar hade *inte* reglerats i kollektivavtal eller anställningsavtal.
- Hade en övergång skett underförstått genom anställningsförhållandets beskaffenhet? Nej
- Genom musikernas medverkan? Nej

46

Anställdas upphovsrätt

Praktikants artikel/fotografi, HovR för Västra Sverige, 31.10.08

Domstolen prövade vad som är en arbetsgivares verksamhetsområde.

Under år 2005 hade en person fått praktikplats hos SDF Majorna (en stadsdelsförvaltning som ingår i Göteborgs kommun) genom Arbetsförmedlingen, "lön" utbetalades av Försäkringskassan. Praktikanten hade till arbetsuppgift att skapa redaktionellt material – artiklar och bilder - för publicering i tidningen "Nyheter för Majbor", som framställdes och gavs ut av stadsdelsförvaltningen. En av praktikantens artikel och fotografi publicerades också i tidskriften "I Centrum", som gavs ut av en annan stadsdelsförvaltning. Förvaltningen lade även upp artikeln och bilden på sitt intranät.

- Praktikanten ansågs vara arbetstagare och den upphovsrättsliga tumregeln var tillämplig. Göteborgs kommun är *en* arbetsgivare, och således var arbetsgivarens normala verksamhet och verksamhetsområde inte hela kommunen.
- Upphovsrättsintrång att använda artikel + fotografi i tidning och intranät hos annan av kommunens arbetsgivare.

47

Studenters upphovsrätt

Studenter normalt inte anställda eller uppdragstagare

Praktik vid företag

Kan klassas som praktikant = anställd

48
